

מתחרה צעיר לגמאל

שני מאורעות גדולים הרעישו את המרחב השמי בשנת תשכ"ב — התפרקות הי רפובליקה הערבית המאוחדת והשתחררות הרפובליקה האנג'ירית. לשניהם היה מכנה משותף אחד: הם קטלו את החלום של איחוד כל הערבים במדינה אחת ואחידה, תחת מנהיג אחד ודגל אחד.

לא היה זה סוף שאיפת האיחוד הערבית. הכמיהה לאחדות זו, הטבועה עמוק במסורת האיסלאם, היתה גם השנה כוח חי. לא במיקרה קרא מנהיג אלג'ירי, למחרת הי שיחרור: „אנחנו ערבים! אנחנו ערבים! אנחנו ערבים!“ אולם גם הוא לא הת כחן כי אלג'יריה תחדל מלהתקיים כמדינה עצמאית, וכי תיהפך למחוז נידח באימפריה גדולה. ובניגוד לשקרים ש נפוצו תחילה, גם לא הטיף למלחמה כל-ערבית נגד ישראל.

השאלה הגדולה, שריחפה עלפני המרחב, היתה בתשכ"ב: „מהו הנושא הראשוני? ה אומה הכל-ערבית, או קבוצה של אומות מקומיות?“ האם בן-דמשק הוא קודם-כל ער-בי, או סורי, או מוסלמי? האם לוחם השיח רור בוילאיה מס' 3 הוא קודם-כל קאבילי, או אלג'ירי, או ערבי? האם הסטודנט הברותי הוא קודם כל לבנוני, או ערבי, או מארוני?

תשובתו של **גמאל עבד אדי נאצר**: „קודם כל ערבים, מעל לכל ערבים!“ ספגה מהלומה מוחצת בהפיכה הסורית. אף מפלגה סורית אחת לא התייצבה עור לימינו. על אף אופיו המפוקפק של המישטר הסורי החדש, לא יכול היה להיות ספק כי האדם הפשוט בסוריה לא היה מוכן לחתור על מהותו הסורית. על כן הצליחה ההפיכה ששברה את רעם. מאותה סיבה התרחקה קודם לכן עיראק, בהנהגת **עבד אל-כרים קאסם**, מן הדגל המיצרי.

בוויזונו הרגילה, מיהר עבד אל-נאצר כיום כשלונו לשנות את החזית. סימת האיחוד הערבי הורדה לדרגה שניה. לראש התרון עלה דגל ה**סוציאליזם הערבי** — מלחמת המעמדות הכל-ערבית. תחת דגל זה קיחה הדיקטטור המיצרי לאחד את המוני העם בכל מדינות ערב, להפיל את ממשלותיהם, להביא בכך לאיחוד כל-ערבי על מישור אחד. אולם כמו תמיד, נתגלה עבד אל-נאצר כתועמלן יותר מאשר כמהפכן, כטכטיסן יותר מאשר כהוגה-דעות, כאיש האילתור יותר מאשר כאיש התיכנון לטחח ארוך. למרות הרפורמות שלו, לא שינה את פני מצרים במידה שתעשה רושם על שאר העמים. הוא גם לא אסף את ידו מן האינטריגה בעולם הערבי, ובעיקר בסוריה. בסוף תשכ"ב היה מעבירו חלש יותר מאשר בראשיתה, למרות שילוח הטיילים המיצריים הראשונים.

מעמדו של הצעיר המיצרי נחלש גם מפאת עלייתו של צעיר מתחרה, באלג'יריה. **אחמד מוחמד בן-בלה** הפך לדמות המרתקת ביותר של השנה במרחב. ברבע ש שוחרר מבית-הסוהר הצרפתי, עם בוא העצמאות, היה מנוי וגמור עמו להיות שליט-יחיד במדינה החדשה, ויהי מה. כמו עמיתו ליד הנלוט, לא היתה לו השקפת-עולם מגובשת, או תוכנית לטחח ארוך, אף לא סימטה ברורה. אך היו לו קסם אישי, כשרון טכטיסי ובטחון עצמי עלילאי.

בגלל בן-בלה, לא צעדה אלג'יריה העצמאית את צעדיה הראשונים בבית-הסוהר, ובשקט ובי כבוד. היא הסתבכה מייד במלחמת-אחים ובתוהו-ובוהו, אף ששפיכת-דם נימנעה כמעט לגמרי. בן-בלה שבר את הממשלה המרכזית, גרם להתפרקות המדינה לשישה מחוזות עצמאיים-למעשה, ובסוף השנה היה עסוק במאמץ להטיל מחדש מרות מרכזית — מרותו שלו — על אלופי-הפיקוד המרדנים.

באותה בעייה היה עסוק, בקצה השני של המרחב, השליט העיראקי. בראשית דרכו הכטיח לאורחיו מדינה דו-לאומית, בה ייכון דו-קיום ערבי-כורדי. אולם השליט הבלתי-יציב, שרבים חשדו בו כי הוא מופרע בנפשו, הפר הבטחה זו. הוא הכריח את ה**כורדים**

ידידתה של אומה: מראה העיר אלג'יר ביום העצמאות

לצאת למלחמת-שיחרור, בה השיגו הישגים צבאיים ניכרים. בסוף תשכ"ב לא היה ברור עדיין מה יהיו התוצאות הממשיות של מלחמה זו. בכל הסערות האלה התנדדה ה**ליגה הערבית** כסירה ללא הגה על פני ים זועף. אלג'יריה הפכה חברתה ה-13. אך עיראק החרימה אותה, בגלל הצטרפות המדינה ה-12, **כוויית**. מצריים היתה חציה בפנים וחציה בחוץ, השתדלה בטכטיסים דרמאטיים למנוע את הפיכת הליגה למכשיר בידי אויביה הריאקציוניים בריאה, בעמאן ובדמשק. **חסן**, מלך מארוקו, ו**חביב בורגיבה**, הנשיא הניסי, הלכו בדרכם, מבל להתחשב בליגה כלל. המרחב כולו המתין לרעיון מאחד חדש — רעיון שיביא לאיחוד המרחב במסגרת יעילה וסבירה, אך לא יחסל את ייחודו של כל לאום מלאומי. רעיון זה יכול היה לבוא מישראל — אך ישראל נמצאה מחוץ למרחב. הוא לא בא. השנה, מקאהיר, מבנדאר, או מאלג'יר.

שלמה כהן-צידון

משפט

„איפה יוסלה?!“

קשה לתאר שני אנשים שונים כשני עורכי-דין, שמיארו השנה תפקידים מרכזיים בשתי הפרשות הגדולות של תשכ"ב: **שלמה כהן-צידון**, גיבור פרשת יוסלה, וד"ר **ארי אנקוריון**, גיבור פרשת סובלן.

האחד הוא איש עדות-המזרח — וגאה על כך. והשני הוא יליד ליטא. האחד הוא אויב מושבע של מפא"י, ואף ניסה פעם להקים רשימה נגדה בבחירות לכנסת. השני הוא עסקן של מפא"י, איש המישטר בכל לבו.

האחד הצליח בפרשה שלו מפני שידע לגייס את דעת-הקהל, לעשות רעש, לרוץ ולצעוק. השני איבד את הסיבוב הראשון בפרשה שלו מפני שפעל כעורך-דין קלאסי, בשקט, באופן ענייני, ללא רעש ופר-סומה.

כאשר נטל כהן-צידון לידו את עניין יוסלה, היה ניראה שאין לו שום סיכויים. דעת-הקהל היתה נגדו. הדתיים הצליחו לכנעו את הציבור שזהו עניין „משפחתי“, לא עקרוני. המישטרה סיבה לחפש את יוסלה, ביקשה מבית-המשפט לשחרר אותה. הורי הילד התרוצצו במערכות העתונים, ניתקלו בקיר אטום. רק כמה עתונאים (ומע-רכת העולם הזה) הושיטו לה עזרה.

כהן-צידון שינה כל זאת. כמו בולדוג עקשן, שאינו מרפה לעולם, נעץ כהן-צידון את שיניו בפרשת יוסלה. אט-אט החזיר את הפרשה לתודעת הציבור. בתביעות בלתי-פוסקות מבית-המשפט ומהממשלה דאג כי העניין יישאר אקטואלי.

עקשנות זו נשאה פרי. יוסלה הבלתי-ניראה הפך דמות ציבורית. השאלה: „איפה יוסלה?“ החלה מהדהדת ברחוב, לרדוף אחרי כל דתי, להתחרות בסימנות כמו „מדוע פורק הפלמ"ח?“ ו„מי נתן את ההוראה?“

לשווא ניסו הדתיים הקיצוניים לגייס את **שמואל תמור**, גם הוא מומחה ותיק בניהול מערכות משפטיות-ציבוריות-פירסומיות. לשווא ניצחו הדתיים במשפט המגוחך, שהוגש על-ידי היועץ המשפטי בקלות-דעת מדיהמה נגד הרב מגדלוסון. אהדתו המכרעת של הציבור נשארה עם הורי יוסלה — ועם כהן-צידון.

ארה זו דחפה את הממשלה אל המאמץ העליון — ובאחד הרגעים הגדולים של השנה עמד שלמה כהן-צידון, האישי שעורכי-הדין לעגו לו, לצידו של יוסלה שוחמאכר ליד כבש המטוס שהחזירו מניו-יורק. רגע זה הפך אותו לאיש-המשפט של השנה. גורלו של אנקוריון היה מר יותר. בגלל אמונתו בסדרי המדינה ובאישיות מנהיגיה, רומה בצורה מחפירה בשלב הראשון. הדוברים הממשלתיים הוסיפו חטא על פשע, השמיצו את אנקוריון בזדון, ניסו להציגו כאיש שונת את תפקידו ושלא ידע מהי חובתו כעורך-דין.

אולם אם סבר מישוהו כי אנקוריון ייכנע, הרי טעה בהערכת האיש. חיש מהר תפס הפרקליט ישר-הלב כי הית תמים מדי. הוא חזר להתקפה, השיב מלחמה שעה, תרם הרומה חשובה להתקוממות דעת-הקהל.

עזרה בלתי-צפויה בכך קיבל מצד עורך-דין מפא"י אחר, **יעקוב שמשון שפירא**, מי שהיה חבר-הכנסת והיועץ המשפטי הראשון של הממשלה. בחחתי-דעת מוחצת אחת, אותה פירסם בעתונות, הרט שפירא את עמדת הממשלה בפרשה זו, מבלי להותיר ממנה שריד וזכר.

הפרשה המשפטית השלישית הגדולה של השנה — **עירעור אייכמן** — לא הביאה לגילויי כשרונות משפטיים גדולים. השופטים עשו עבודה משפטית נקייה ורב-תירושים, אך הפרקליטים לא התרוממו לרמה הראוייה לציון.

למאבק משפטי מסוג אחר נרתמו שלושה עורכי-דין מתנדבים, שניסו להביא לכיור נסיבות הריגתם של חמשת הצעירים הערביים בגבול עזה. **פישל חרצברג** ו**חנא נאקארה**, אנשי מק"י, ו**יעקוב ירדור**, איש הפעלה השמית, ניהלו מערכה עיקשת נגד מעטה הסודיות. הם ייצגו את הקשר העמוק בין המקצוע המשפטי לבין המאבק על דמות החברה והמדינה. את אותו הקשר ייצג **אליעזר טוינסטר**, בדברי-הסיום חוצבי-הלהבות שלו במשפטו של אהרון כהן.

עגומה יותר היתה תרומתם של שני משפטנים אחרים לתולדות תשכ"ב: **מכס זליגמן** ו**יעקוב בראור** נידונו שניהם למאסר, זכו שניהם לרשות לרצות את עונשיהם מחוץ לכותלי בית-הסוהר.